

■ ■ ■ KNUT ANTON MORK, SJEFØKONOM, HANDELSBANKEN:

Dans rundt gullkalven – det samme som «rent seeking»?

Sentralbanksjef Gjedrem advarte i sin årstale 15. februar mot «rent seeking» i forbindelse med oljeformuen. Ifølge teksten på internett (www.norges-bank.no) uttalte han blant annet: «Utvinningen av petroleum gir en profitt som overstiger normal avkastning, en grunnrente. Siden grunnrenten tilhører staten, samles det opp betydelig kapital på statens hånd i den perioden vi nå er inne i. Det oppstår lett en sterk interesse for å få tilgang til denne kapitalen. Det er en risiko for at entreprenørskap, talent og energi i næringslivet og det politiske livet brukes for å karre til seg grunnrente – å danse rundt gullkalven [uthevet her] – i stedet for til innovasjon, omstillinger og vekst.»

Jeg har ingen problemer med å slutte meg til Sentralbanksjefens poeng. «Rent seeking» er uproduktiv virksomhet i samfunnspektiv. Den flytter verdier i stedet for å skape nye. Derimot undres jeg over Sentralbanksjefens metaforbruk, som omtaler «rent seeking» som «å danse rundt gullkal-

ven». Selv om det nå er over 30 år siden min korte gjesteopptreden i teologifaget, forekom det meg at dette uttrykket var malplassert. For sikkerhets skyld konsulterte jeg teologisk ekspertise¹ og fikk min mistanke bekreftet.

I vår kultur er det blitt vanlig å bruke dansen rundt gullkalven som et uttrykk for pengebegjær. Selv denne bruken er i tidens løp blitt noe fordreid i forhold til den bibelske beretningen som uttrykket er hentet fra, i Annen Moseboks 32. kapittel. Her er Moses Israelfolkets politiske og religiøse fører på vandringen gjennom Sinai-ørkenen, men han blir lenge borte for å få konferere med høyere makter. Folket mister tålmodigheten og vil ha noe mer håndfast å holde seg til, så de gir gullringene sine til presten Aron og ber ham støpe dem om til et gudebilde de kan tilbe. Slik ble gullkalven til, som folket danset rundt i religiøs begeistring. Egentlig var det altså ikke gullet i seg selv de tilbad, men guden som skulpturen forestilte. Poenget med å lage denne av gull, var at den skulle bære guddom-

mens vesen, og jo finere materiale, jo mer ble guddommens opphøydhed understreket.

Denne betydningsfordreiningen, som nærmest er blitt universell, er selvfølgelig ikke Sentralbanksjefens ansvar. Den er heller ikke poenget her. Imidlertid tar Sentralbanksjefen et skritt videre når han omtaler «rent seeking» som «å danse rundt gullkalven» i motsetning til verdiskaping. Vi må vel innse at verdiskaping i en markedsøkonomi er motivert like mye ut fra materialistiske profittmotiv som «rent seeking» er det. At førstnevnte tjener fellesskapet bedre og på den måten kan stå fram som moralsk mer høyverdig, har jeg som nevnt ingen problemer med. Men begge deler forekommer meg å være like mye dans rundt gullkalven i ordets vanlige betydning.

¹ Dr. theol. Terje Stordalen, førsteamanuensis i gammeltestamentlig teologi ved Menighetsfakultetet. Han er selvfølgelig fullstendig uten ansvar for mine herværende betraktninger.